

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

עירובין למעשה
עין | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון מס' 306
טבת תשפ"ב

אמנם כאמור יש אפשרות להקל בזה, כאשר מדובר במקום שיש עירוב טוב, לכן העברנו את השאלה להגאון רבי יהודה ריה דינר שליט"א שיורה לנו מה נכון לכתן היקר, האם לצרף את השיטות ולהקל, בשביל שיוכל לכבד את השבת עם שעון יקר, ולשמח את המוחותנים והמשפחה. והגר"א שליט"א אמר שאין לקבוע לו היתר, אלא אפשר להגיד לו את השיטות אם הוא ירצה להקל, [שכאמור בלא"ה המיקל לטלטל בעירוב כתב המשנ"ב שהוא בגדר שאין למחות בידו]. אך גם באופן זה נשאר שראוי להימנע מלטלטל.

איך להסביר מדוע החוט צריך להיות על העמוד ולא על הגדר
בגליון זה נביא גם דברים מתוך ההתקדמות שמגיעה בס"ד בעקבות הפעילות הגדולה, והדרישה לעשות עירוב ע"י המומחים בהלכה. בשבוע האחרון קראו למוקד העירוב אל אחד מהישובים בדרום, שעברנו בו לפני חודשיים וראינו שיש בו בעיות שמעכבות, ואחת מהם היה בעקבות מגרש כדורגל שנבנה בקצה הישוב על גבול העירוב, ולכן הסירו את העמוד וקשרו את החוט לגדר שנבנתה למגרש, בלי עמוד מתחתי וכלי לח: באותו זמן שלחנו להם את ההערות, ועברו כמה שבועות עד שכעת הם חזרו ובקשו לטפל בדבר. נסענו ונפגשנו עם שני אנשים שהיו מטפלים שם

הסבר על דיני צורת הפתח ועמוד נושא

לתקן את חוטי העירוב כשנקרעו, ועברנו על מגוון ההערות שהיו צריכים לשנות, וכשהגענו למקום הזה שאל אחד מהם מה הבעיה שהחוט קשור לגדר, הרי הוא סוגר את הישוב. דבר זה הוא דבר פשוט שכל מי שקורא קצת את העלונים האלו יודע, אך לאדם מן הישוב גם זה חידוש לפעמים, ואיך נסביר לו את הדין בצורה פשוטה שמתקבלת על הלב, בלי לפתוח ספר או לקוות שהוא יאמין לי. ההסבר הוא, שהחוט אינו סוגר את הישוב מצד עצמו, אלא בגלל שהוא נחשב פתח, ופתח הוא עם שני עמודים דוקא שהחוט נמצא מעליהם, כמו שכתוב בחומש בפרשת בא (שמות פ"ב פ"ז) ונתנו את הדם על שתי המזוזות ועל המשקוף, ומשקוף פירושו בעברית שוקף ויושב על המזוזות, לכן כאשר אין עמוד וזה לא פתח, לא מועיל שיש חוט.

מדוע הברזלים שבגדר אינם מעמוד של עירוב

הם קיבלו את ההסבר ושאלו מדוע הברזלים של הגדר, שהיא כמו סורגים עם מקלות בצורת פסים מאונכים, אינם עמודים. במקרה זה היו כמה סיבות, א. החוט לא היה מעל המקל, אלא כרוך מסביבו, וכשהחוט אינו שוקף אינו פתח. ב. הגדר יושבת על קיר בגובה יותר מג' טפחים, והעמוד לא מתחיל מהקרקע. ג. כיון שהמקלות בנויות כדבר אחד ברצף שביניהם פחות מג' טפחים, נחשב כמו דבר ארוך, וכמו שמצינו בגמי (עירובין דף ט). מבוי שריצפו בלחיים באורך ד' אמות, נחשב ככותל ארוך שאינו כשר ללחי, [בגמי מדובר בלחי של מבוי, והמק"ח דימה את הענין גם ללחי של צורת הפתח]. מכל הסיבות האלו, צריכים לעשות עמוד מסדר ותקין כמו בכל מקום.

בישובים צריך להימנע מלעשות לחיים

הם הוסיפו ושאלו שמספיק לחבר לחי למטה לפני הגדר. אך גם לזה לא הסכמנו, וזה דבר חשוב למי שמתעסק בעירובי הישובים והערים, שלא להשתמש בלחיים אלא רק בעמודים, כיון שאינם יכולים לעשות אותם כראוי, בין מצד שאינם יכולים לכוון את הלחי מתחת החוט, שדבר זה דורש בדיקה באמצעות מכשיר [הבקבוק והמחט] ולא בראיית עין

התן ששואל על טלטול השעון היקר שקיבל כשיש עירוב

נפתח השבוע בשאלה יפה שהגיעה מחתן צעיר, שלרגל האירוסין קיבל שעון מיוחד מתנה מצד הכלה, והתלבט מתי ילבש אותו, כיון שלחתן היקר היה כבר שעון לא רע כל כך, החליט שהשעון המיוחד שקיבל יהיה לשבתות. אך אחרי שהתקרבה השבת התעוררה לו בעיה, כי עד היום הוא לא טלטל בשבת ולא לקח שעון גם בעירוב השכונתי, מחמת מש"כ המשנ"ב (סי שמה"ס ס"ק כ"ג) שבעל נפש יחמיר במקום שיש רחובות רחבים ט"ז אמות, ולא יסמוך על השיטות שאין רה"ר כשאין שישים ריבוא עוברים בו, וא"כ אם אינו לוקח את השעון מחוץ לבית, כמעט אין לו מה ללבוש אותו, וגם כמובן שמשפחת הכלה מחכים לראות אותו עונד את השעון, ואם אינו מטלטל אותו בשבת הרי לעולם לא יראו אותו הנהגה מההשקעה שלהם. אלא שאכן הגיע לשאלה הלכתית, אולי מותר לטלטל את השעון, כיון שהוא תכשיט, ובתכשיט אין טלטול. ואע"פ שבנשים גזרו שלא ילכו בתכשיטים [ברשות הרבים וי"א גם בחצר] דילמא שלפה ומחויא [שמא תוריד להראותו ותטלטל אותו בידיה], מ"מ באיש לא שייך החשש הזה, וא"כ יהיה מותר לענוד את השעון ואין בו דין טלטול גם אם אינו סומך על העירוב. עכ"ד השאלה.

שאלות של קיום ההלכה בהידור

והנה יש כמה צדדים להקל בשאלה זו, שהרי יש עירוב שכונתי מהודר במקום מגוריו ומגורי הוריו, ומדובר רק כלפי הנהגת המש"ב להחמיר מלטלטל, ולגבי שעון רגיל נחלקו פוסקי זמנינו אם יש בו דין טלטול, או שמא נחשב כמלבוש, שדרך בני אדם לעטוף בו את היד, [עי' בשש"כ פ"ח הערה ק"א שכתב להקל מסברא שרגילים ללבשו על הגוף, ובארוחת שבת (ח"ג פכ"ח סעיף קל"ו) שהביא בשם האגרות משה שהיה נראה לו להקל אבל ראוי לבני תורה שלא ללבוש, ועוד הביא בשם החזו"א שאסר, וכתב שכן המנהג, וע"ע שם באריכות]. ובכל זאת החתן היקר שואל ומברר מהי ההנהגה הנכונה עבורו בטלטול זה.

חשוב שנעסוק במסגרת גליונות אלו גם בשאלות כאלו שמגיעות מאנשים שמתאמצים להדר ולהקפיד להימנע מכל חשש, אחרי שאנו מביאים הרבה מקרים שלצערינו אנשים אינם עירניים להישמר מלטלטל האסור, ואפילו בין האחראים על עירובים בישובים יש מקומות שאינם יודעים לעשות כדן והעירוב אינו כשר רח"ל, צריך לציין שכנגד זה יש גם הרבה בני תורה שכן יודעים, ועירניים לקיים כהלכה, ומדקדקים בפרטיה אפילו בשאלות כאלו בטלטול שעון של הכלה בעירוב שכונתי. אשריכם לתמידי חכמים.

דין תכשיט לאיש, ומתי השעון נחשב תכשיט

ולענין הלכה, האם אין דין טלטול בשעון יקר מחמת שהוא תכשיט, נחלקו הראשונים בדין תכשיט לאיש, והובא בשו"ע (סי ש"א ס"ט), אבל כתב השו"ע שבדבר שישנו גם באיש וגם באשה, יש את הגזירה של תכשיט נשים, ולא מחלקים בין איש לאשה, והרי שעון הוא שייך גם באשה.

אבל באמת אמרנו לשואל שיתכן שאין לשעון זה דין תכשיט, למרות שהוא מכובד ויפה, כי השימוש של החתן בשעון היא שימוש טכני ולא להתקשט, והמודד לכך הוא יהיה אם השעון יעצור מלכת, האם הוא ימשך לקחת אותו, והחתן השואל אמר מד שלא, כי אין לו צורך בשעון שלא מראה את השעה. אם כך זה לא תכשיט, אלא שעון לשימוש בלבד, רק שעשו אותו יפה. משא"כ אשה שלובשת צמידים ושרשראות, ויש לה שעון זהב, יש לה שימוש ללבוש אותו גם כשאינו עובד כמו צמיד יפה, לכן זה מוגדר תכשיט. [ובזמנינו ירד קצת ענין ההתקשטות אצל הנשים בסגנון הצמידים וכו', ויש גם נשים שלא ילבשו שעון שאינו עובד, אלא שהסיבה היא באמת כי לא נחוץ להם הקישוט, וגם צמידים וטבעות הן פחות לובשות, ויש לעיין אם זה המודד בכל מצב, אך עכ"פ באיש בן תורה בודאי שאין חשיבות בקישוט ביחס לשימוש].

רשות היחיד לשטח האסור שמחוץ לעירוב, יוצא א"כ שהשטח שעל הקיר מחולק לשנים, ובתוך הרשות היחיד אין עליו שיעור רשות, וא"כ העמוד אינו מחיצה לשיעור מקום, ושוב חוזרת הבעיה שהעמוד מוגבה משטח הרשות. ויש להאריך בזה ואכמ"ל.

עוד יש לשים לב, שיש בציור זה הלכה נוספת, כיון שהקיר גבוה י טפחים, יש לו שיעור מחיצה, ואם אדם מבחוץ יניח דבר על הקיר, נחשב כמניח ברשות היחיד, כמ"ש בגמ' ובשו"ע (סי' שמ"ה ס"י) במניח על גבי עמוד גבוה י רוחב ד' טפחים, שעל גביו נחשב רשות היחיד, משום שצידי הקיר גודרות את השטח שמעליו [מדין גוד אסיק כמ"ש המשנ"ב שם ס"ק ס"ה], ולפ"ז העמוד שנמצא על הקיר נחשב כנמצא ברשות אחרת המוקפת מד' רוחותיה במחיצה, וא"כ הוא פסול ואינו יכול לעשות צורת הפתח, כמ"ש המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) שאם העמיד אחד מהעמודים במקום המוקף מד' רוחותיו, לא עשה כלום.

ארון השמל שנמצא מתחת חוט העירוב

בשבוע זה עשינו תיקון לעמוד זה, בהשתתפות אברך מלומדי השיעורים של מוקד העירוב, הורדנו את העמוד מהקיר, והעמדנו אותו למטה בצד הפונה לישוב, חיברנו אותו לקיר התחתון, וקשרנו את החוט מעליו. והנה גם בתיקון זה היה צריך לשים לב באיזה מקום בדיוק להעמיד את העמוד, כיון שיש בסמוך ארונות חשמל שהם מתחת הקו שבו עובר החוט, והרי זה כמחיצה מתחת החוט, ובפרט שהארון ג"כ גבוה י רוחב ד' טפחים, שיש לו גם חשיבות של רשות בפני עצמו.

אבל לכאורה יש לומר שבארון הזה יש גם פתרון, שהוא ייחשב לחי לשני הצדדים, והיה כמו שני פתחים כשרים, מהעמוד עד הלחי שבדופן הארון, ומהארון עד העמוד הבא. אלא שיש לדון האם הארון יכול לשמש לחי מכיון שהוא ארון. דעת המקור חיים שעד אורך ד' אמות יכול להיות לחי, והארון הוא פחות מד' אמות, ודעת החזו"א שיתכן שבצוה"פ אין הגבלה של ד' אמות, ומ"מ בהערה (סי' ע' ס"ק י"ח) כתב שאם הלחי משוך מכנגד החוט

ולפנים ג' או ד' טפחים אפשר דהוי פתחי שימאי, וכך מקפידים בעירובי השכונות, ולפ"ז אין להשתמש בארון ללחי כיון שהוא יבלוט פנימה יותר מד' טפחים. בתחילה חשבנו שאין אפשרות אחרת, ונצטרך להקל ולומר שהארון יישמש ללחים, אבל אחרי בדיקה נוספת מצאנו שאם נעמיד אותו קצת יותר בפנים הוא יעבור לפני הארון [ועדיין לא יתקע על הסמוך], וכך עשינו והכשרנו את העמוד בצורה טובה.

כל תיקון מציל רבים ממכשול ומזכה בשימירת השבת

בדברים הנ"ל אנו רואים כמה מתוך הדברים שנעשו במוקד העירוב בשבוע האחרון, שדואגים גם לעורר את העוסקים לתקן, מייצאים, ואף מטפלים בתיקון בפועל, ובכל דבר מדובר בתיקון קריטי שנושא על גביו עירוב שלם, שלפני התיקון לא היה כשר, וע"י התיקון זכינו בס"ד לזכות עשרות ומאות יהודים בשימירת השבת, ובשלוש המקומות מדובר בציבור דתי ללא דירות של מחללי שבת.

ועוד אנו לומדים מכך, שבכל תיקון יש הרבה דינים והלכות שצריך לדעת ולחשב כיצד לעשות נכון, ולא סתם להעמיד עמודים. וכל תיקון הופך לסוגיה בלימוד, שהעוסקים במלאכת הקודש מתדיינים איך טוב לתקן, ומהי ההלכה בכל אחת מהאפשרויות.

דין תל אדמה סביב לעמוד

באותו ענין הגיעה אל מוקד העירוב שאלה משני מקומות שונים, בעירים של ישובים, שהבחינו שנסחף החול סביב לאחד מהעמודים, ונשאר רק מעט מסביבו, או הצטבר אדמה מסביב לעמוד, ושאל האחראי האם זה טוב וכשר, או שצריך ליישר את האדמה.

והתשובה היא שתלוי בגודל התל וברחבו כדלהלן. א. אם אינו גבוה ג' טפחים, אין חשש כלל. ב. אם גבוה ג' טפחים עד י', צריך שיהיה על גביו שטח די ישר [שאינו משופע בשיעור תל המתלקט], ברוחב ד' עד ד' טפחים, כדי שישב העמוד עומד על קרקע, [ואע"פ שהעמוד גבוה משאר קרקע הפתח הוא כשר, כי הקרקע שלו איננה רשות אחרת מקרקע הפתח, ויש מחמירים בעירובים מהודרים]. אבל אם אין ברוחב התל ד' טפחים, יוצא שהוא מוגבה מהמקום שנחשב קרקע, והוא כמחיצה באויר, וי"מ. ג. אם גובה התל י טפחים, יוצא שהוא מחולק לרשות בפני עצמה, ולפחות יש מחיצה תחת החוט, וצריך לשנות את גובה האדמה.

שמביאה לידי טעות, והרי אפילו לקשור חוט לעמוד לפעמים טועים לקשור מהצד, כל שכן בלחיים. ועוד בעיה שאינם בודקים את הלחיים, אלא רק רואים את החוטים, הבדיקה בעירובי הערים נעשית ממרחק תוך כדי נסיעה, ואינם רואים אם יחסר לחי. לכן נכון להורות לישובים שלא יסמכו על דין לחי ככל האפשר, וישקיעו בעשיית עמודים יתקניים וטובים, כדי שהכשרות תהיה טובה.

בשלב מסוים הם חזרו שוב על הטענה שאפשר לעשות לחי גם בבעיות במקומות אחרים. והבודק של מוקד העירוב ראה שלא מספיק להם ההסבר הנ"ל, לכן השתמש בהסבר אחר, שגם ממנו נוכל להחכים. אמר לו הבודק, האם כשאתה מזמין נגר לעשות ארון אתה מיעץ לו עם איזה ברגים ואיזה דבק להשתמש, או כמה צריך לחבר, ברור שאתה רוצה שיעשה לפי הידיעות שלו, שבשביל זה אתה לוקח איש מקצוע ומשלם על כך, אני איש מקצוע לענין עירוב, ויש לי את כללי המקצוע איך עושים דבר שיחזיק לזמן ארוך, ולא רק יחזיק אלא יהיה כשר, שבביל זה יש פתרונות נכונים שלא משתמשים בהם, וזה מה שהכון גם כאן, אם אתה רוצה מקצועי תשקיע כאן עמוד מסודר. ובס"ד הוא קיבל את הדברים, אישר את העבודה, ועוד לפני שבת הגיעו צוות העוסקים במלאכה, והעמידו את העמודים במקומות ההכרחיים, ובעז"ה ימשיכו לסדר את כל שאר הדברים.

תיקון צורת הפתח שהעמודים תלויים וקשורים לעמודי השער

דבר נוסף שהובא בגליון לעיל שהיה בישוב אחר צורת הפתח שעשה תושב מקומי מעל פתח בגדר, שנשר פתוח כל הזמן גם שבת, והוא קשר שני קרשים לעמודי השער, אלא שקשר אות בגובה שני מטרים כדי שיגיע למצב שהחוט יהיה גבוה. והרי במצב זה העמוד תלוי, ואינו המסך של עמוד השער כיון שהוא מהצד של העמוד התחתון, במקום זה גם מסרו את המשמיה למוקד העירוב, והעובדים הביאו שני עמודים גדולים, וחיברו אותם לגדרות שלפני השער.

במקרה זה הם השגינו על שני דינים נוספים, א. הפתח החדש אינו עובר על החוט הישן, וזה משום הדין של צורת הפתח שחוצה באמצע צורת פתח אחרת, שכתב בשונה הלכות (סי' שס"ב בהערות שבסוף הספר) ששמע בשם החזו"א שהן פסולות, משום שזה כמו שיש מחיצה באמצע הפתח, והשונה הלכות נטה יותר שהעליונה פסולה והתחתונה כשרה. אבל באמת במקרה זה לא היתה בעיה זו, כי הפתח הישן אינו כשר כאמור, [אך לא הורידו אותו, שלא לפגוע בתושב שעשה אותו].

ב. הקפידו שהעמודים יהיו מהצד הפנימי של הגדר, בצד של העירוב, ולא מהצד החיצוני שנמצא מחוץ לעירוב. והטעם משום שהעמוד הוא מחיצה לעירוב, ואם יש לפניו גדר, א"כ העמוד אינו גודר וסותם כלום. אמנם בדין זה יש סתירה בדברי החזו"א, שבמקום אחד כתב שצריך שהעמוד יגדור את הפתח שבעירוב, ובמקום אחר (סי' ע' ס"ק י"ט בתוך הדברים) נקט להכשיר לגבי מחצלת שלפני הפתח. ולכן יש מקילים בזה [באופן שהעמוד נמצא כנגד הרשות, ולא אחורי הרשות], ויש אוסרים. לכן העמידו את העמודים מבפנים, שיהיה טוב לכל השיטות. ואע"פ שחלק מהפתח סגור בגדר שמחוץ לעמודים, אין בזה חיסרון כלל, אם נשאר בפתח מקום אחד שהוא פתוח לעבור, ברוחב ד' טפחים וגובה י טפחים, כשיעור המינימלי של פתח, כל החלל שבין העמודים נחשב פתח כשר.

עמוד על קיר שיש ברחבו ד' טפחים

דבר נוסף שתיקנו בשבוע זה, בסמוך למקום הנ"ל, בכניסה לישוב עומד קיר אקוסטי גבוה, שמשמש גם גבול העירוב, ובכביש הכניסה עשו צורת הפתח עם עמודי עירוב, אך כשבדקנו אותו יחד עם הרב מהישוב, ראינו שלא חיברו אותו באדמה, אלא העמידו אותו על קיר גבוה מטר, שעליו הרכיבו את הקיר האקוסטי. במצב כזה שהעמוד מתחיל בגובה, אינו כשר, כי דין מחיצה מתחיל מהקרקע. אבל במקרה זה הקיר היה רחב כארבעים ס"מ, ובמצב כזה יש עליו שטח שנקרא קרקע בפני עצמו, שיש בו שיעור רשות מינימלית שהיא ד' טפחים, וא"כ הרי זו קרקע גבוהה, ולפ"ז לכאורה יהיה ניתן להעמיד את העמוד על גבי הקיר.

אבל יש להסתפק בזה, כיון שלא נשאר קרקע ד' בתוך העירוב, דהיינו מכיון שהעמוד נמצא על הקיר קרוב לאמצע עביו, ומהעמוד יוצא החוט שיוצר דין מחיצת העירוב, ומחלק בין שטח